

Viite: lausuntopyyntöne 18.12.2013

LAUSUNTO KOSKIEN YK:N YRITYKSIÄ JA IHMISOIKEUKSIA KOSKEVIEN OHJAAVIEN PERIAATTEIDEN KANSALLISEN TOIMEENPANOSUUNNITELMAN VALMISTELUA

Kiitämme työ- ja elinkeinoministeriötä YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden (UNGP) kansallisen toimeenpanosuunnitelman valmisteluun liittyvästä lausuntopyynnöstä ja toteamme seuraavaa:

1) Kattaako työryhmän laatima perusmuistio keskeiset Suomessa tähän mennessä jo toteutetut tai valmisteilla olevat toimenpiteet, joilla Suomen valtio pyrkii varmistamaan ihmisoikeuksien kunnioittamisen yritystoiminnassa kansallisesti ja kansainvälisesti?

Esitämme, että työryhmä muokkaisi perusmuistion muotoon, josta kävisi selkeästi ilmi Ruggien periaatteiden toteutuminen valtion suojeluvastuun avainalueilla Suomen nykylainsäädännössä ja muissa politiikkatoimissa. Tämä tarjoaisi myös mahdollisuuden tarkastella systemaattisesti mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita valtioneuvoston yritys- ja yhteiskuntavastuun periaatepäätöksen edellyttämällä tavalla.

Kartoituksen tausta-aineistona voi käyttää muun muassa kansainvälisen oikeuden asiantuntijoiden aiheesta laatimaa *Human rights due diligence, the role of states* -raporttia¹ ja sen due diligence -tietokantaa, johon on koottu ympäri maailmaa esimerkkejä valtioiden huolellisuusvelvoite-käytännöistä.²

Valtion suojeluvastuun osa-alue	Nykylainsäädäntö (/Politiikkalinjaus)	Muutostarve
Ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen asettaminen yrityksille (Human Rights Due Diligence)		
Ihmisoikeusvastuuta koskevan raportointivelvollisuuden asettaminen yrityksille		
Oikeussuojakeinot a) juridiset		
b) muut kuin juridiset		

¹ Human Right Due diligence, the role of states: Professor Olivier De Schutter, Professor Anita Ramasastry, Mark B. Taylor and Robert C. Thompson: http://hrdd.accountabilityroundtable.org/sites/default/files/Human%20Rights%20Due%20Diligence%20-%20The%20Role%20of%20States_0.pdf

² <http://hrdd.accountabilityroundtable.org/sites/default/files/Human%20Rights%20Due%20Diligence%20-Examples-.pdf>

Omistajaohjaus		
Julkiset hankinnat		
Muu julkisten varojen käyttö, (esim. investointituet ja kehitysyhteistyövarat)		
Kansainväliset sopimukset (esim. kaupp- ja investointisopimukset)		
Muuta		

2) Mitkä ovat keskeisimmät haasteet ihmisoikeuksien paremman toteutumisen varmistamiseksi yritystoiminnassa kansallisesti ja kansainvälisesti?

Globaali hallinta ei ole pysynyt globalisaation tahdissa. Shellin öljyntuotannon aiheuttamat valtavat ongelmat Nigerian suistolla, Bhopalin kemikaalitehtaan tuhot Intiassa ja vakavat rakennusturvallisuusongelmat Bangladeshin vaatetehtailla ovat karuja esimerkkejä yritysten aiheuttamista ihmisoikeusloukkauksista. Myös suomalaiset yritykset osallistuvat vastuuttomaan yritystoimintaan tai suoranaisiin ihmisoikeusloukkauksiin Suomen rajojen ulkopuolella. Esimerkiksi Meksikossa suomalaisyritykset estävät työntekijöiden vapaata järjestäytymistä omissa tehtaissa³ ja Thaimaassa suomalaisyritysten alihankintaketjuista on löydetty vakavia työturvallisuuspuutteita, laittoman alhaisia palkkoja ja jopa ihmiskauppaan ja pakkotyöhön viittaavia käytäntöjä⁴.

Nykytilanne johtuu muun muassa valtavista voimasuhde-eroista valtioiden ja yritysten välillä sekä valtioiden välisissä kyvyissä ja intresseissä suojella yksilöitä ihmisoikeusloukkauksilta.

Haasteita ovat muun muassa:

- Kaikki valtiot eivät ole halukkaita tai kykeneviä toteuttamaan kansallisesti suojeluvastuutaan.
- Kansainvälisesti toimivien yritysten toiminnan ja tuotantoketjujen läpinäkyvyys on puutteellista: esimerkiksi Suomessa myytävän tuotteen raaka-aineiden alkuperää tai oloja, joissa se on valmistettu, on usein mahdotonta tietää.
- Tuotantoketjujen/-verkostojen loppupäässä olevilta (usein länsimaisilta) emoyhtiöiltä tai ostajayrityksiltä puuttuvat selkeät velvoitteet ja vastuunormit koskien tuotantoketjujen alkupäässä tapahtuvia ihmisoikeusloukkauksia (tytäryhtiöt/alihankkijoina toimivat yritykset).
- Monissa, erityisesti globaalien etelän maissa, ihmisoikeusloukkausten uhreilla ei ole käytössään tehokkaita oikeussuojakeinoja. Oikeusturvan toteutumista vaikeuttavat niin lainsäädännön puutteet, työlainsäädännön toimeenpanon ja valvonnan heikkous, kuin heikko ja huono hallinto jne. Esimerkiksi ympäristön tahallinen saastuttaminen, maakaappaukset ja muut resurssianastukset sekä korruptio ovat johtaneet tilanteisiin, joissa paikallinen väestö, monissa maissa alkuperäiskansat ja muut vähemmistöt, sekä maaseudun syrjäiset kyläyhteisöt, ovat voimattomia suhteessa monikansallisten yritysten toimiin. Ihmisiä ei välttämättä konsultoida maaostaja tehdessä, konsultaatiot tehdään

³ Finnwatch, Maassa maan tavalla -raportti, 12.12.2012: http://finnwatch.org/images/meksiko_final_web.pdf

⁴ Finnwatch, Suomalaisten designtuotteiden vastuullisuus -raportti, 10.12.2013:

http://finnwatch.org/images/designtuotteiden_vastuullisuus.pdf; Finnwatch, Halvalla on hintansa -raportti, 21.1.2013: http://finnwatch.org/images/finnwatch_private_label_web_3_rev.pdf ja Ojasta allikkoon -seurantaportti 28.1.2014: http://www.finnwatch.org/images/finnwatch_private_label_followup_web.pdf

huonosti tai ihmisten toiveita ei oteta huomioon. Tämä johtaa pahimmassa tilanteessa maakaappauksiin, ihmisten pakkosiirtoihin ja elinkeinojen menetykseen. Maa- ja metsätalouden oikeuksiin liittyvässä lainsäädännössä on useissa maissa puutteita ja olemassa olevien maanomistuslakien toimeenpanossa on epäselvyyksiä tai epäjohtonmukaisuuksia.

- Ihmisoikeuspuolustajat ja kansalaisyhteiskunta kohtaavat häirintää käyttäessään kansalais- ja poliittisia oikeuksiaan nostaessaan esiin yritysten toiminnasta johtuvia ongelmia.
- Ammattiyhdistysten vapautta toimia ja järjestäytymisoikeutta poljetaan monessa maassa. Työntekijöiden oikeuksien valvonnan kannalta ay-liikkeen vapaus toimia on keskeistä.
- Eri teollisuuden alat ja siten myös niiden ihmisoikeusriskit ovat keskenään hyvin erilaisia, eivätkä samat toimintamallit sovi kaikille yrityksille.
- Ongelmia aiheuttavat tilanteet, joissa yritykset ovat lähteneet toimimaan paikallista kontekstia tuntematta ja toteuttamatta huolellisuusvelvoitteita, esimerkiksi kansainvälisesti tunnustettua periaatetta/toimintatapaa kuten ennalta tehtävää konsultaatio-velvoitetta (ns. Free, Prior and Informed Consent), jonka avulla tulisi konsultoida kaikkia asianosaisia riippumatta esim. maan omistusoikeuteen liittyvästä juridisesta asemasta.
- Ihmisoikeuksien suojelulle asettaa haasteista myös kansainvälisesti toimivien yritysten aggressiivinen verosuunnittelu, sillä pääomapako vie globaalissa etelässä valtioilta kehitysapuun verrattuna yli yhdeksän kertaisen määrän varoja⁵, joilla ne muutoin voisivat toimeenpanna ja toteuttaa taloudellisia, sosiaalisia- ja sivistyksellisiä oikeuksia.

3) Millä uusilla keinoilla valtion tulisi pyrkiä edistämään tai varmistamaan ihmisoikeuksien toteutumista

- a. Suomessa tapahtuvassa yritystoiminnassa?**
- b. Suomalaisen yritysten toiminnassa ulkomailla?**
- c. Suomalaisen yritysten yhteistyössä ulkomaisten yritysten kanssa?**

Olemme koonneet kysymyksiin tarkemmat vastaukset ja suositukset alle noudatellen Ruggien viitekehyksen avainkysymyksiä:

Huolellisuusvelvoite (due diligence)

Valtiot toteuttavat suojeluvelvoitettaan määrittelemällä selkeästi yrityksille riittävän ja tehokkaan ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen (human rights due diligence). Tämä pitää sisällään yritysten vastuun:

- a) tehdä linjaus ihmisoikeuksien kunnioituksesta (tulisi tehdä yrityksen korkeimman johdon tasolla ja viestittää läpi organisaation)
- b) ihmisoikeusriskien arvion (paikallisen kontekstin tunteminen ja konsultaatio olennaisia)
- c) estää ja hillitää kielteisiä ihmisoikeusvaikutuksia eli ko. riskien toteutumista;
- d) mekanismit, joilla varaudutaan hyvittämään ihmisille mahdolliset toiminnasta koituvat suorat menetykset

Huolellisuusvelvoite on Ruggien periaatteiden mukaisesti ulotettava koskemaan kaikkia YK:n, EU:n

⁵ Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2001-2010". A December 2012 Report from Global Financial Integrity. <http://iff.gfintegrity.org/iff2012/2012report.htm>

ja ILO:n sopimuksissa määriteltyjä ihmisoikeuksia ja yrityksen omien toimien (ml. tytäryhtiöt) lisäksi yrityksiä, joilta ne ostavat tuotteita tai palveluita sekä näiden alihankkijoita toimivat ne missä päin maailmaa tahansa.

Ruggien periaatteet lähtevät siitä, että kaikilla yrityksillä on velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia. Samalla periaatteet kuitenkin toteavat, että vaikka pienten ja keskisuurten yritysten toiminnalla voi olla merkittäviäkin ihmisoikeusvaikutuksia ovat niiden mahdollisuudet kattaviin ihmisoikeusarviointeihin ja auditointeihin rajalliset. Periaatteissa todetaan myös, että ihmisoikeusloukkauksia voi tapahtua alihankintaketjun kaikissa osissa ja että yritysten tulisi kartoittaa tuotantoketjunsä merkittävimmät riskit ja priorisoida toimenpiteet niiden minimoimiseksi.

Järjestöt esittävät lakiin kirjauksia siitä, että kaikkien yritysten tulee kunnioittaa ihmisoikeuksia ja toteuttaa huolellisuusvelvoitetta sekä siitä raportointia. Käytännössä kyse on normaalista liiketoiminnan riskiarvioinnista, johon sisältyy velvoitteena ihmisoikeusvaikutusten arviointi. Kuten YK-periaatteissa todetaan, ennakoarvioinnin suorittaminen ei vapauta automaattisesti ja kokonaan ihmisoikeusloukkausten aiheuttamiseen tai niihin osallistumiseen liittyvästä vastuusta, mutta se on kuitenkin oleellinen ehkäisytoimi.

YK-periaatteiden mukaisen huolellisuusvelvoitteen toteutus tulee selkeyttää kansallisella standardilla. Standardin tulee olla yhdenmukainen ja mahdollisimman yksityiskohtainen ja perustua YK-periaatteiden mukaisiin vähimmäisvelvoitteisiin. Valtion on huomioitava standardissa yritysten eri koot ja toimintaympäristöt. Esimerkiksi konfliktialueilla ja eri toimialoilla toimimiseen voi liittyä erilaisia riskejä. Vertailukohtina due diligence -standardin kehittämiselle voidaan käyttää YK-Ruggien periaatteita itsessään, OECD:n toimintaohjeita monikansallisille yrityksille, Euroopan komission jo laatimia ohjeita⁶ ja valtioiden säätämiä due diligence -velvoitteita tiettyihin kansainvälisluonteisiin ongelmiin puuttumiseksi (esim. yrityksiltä edellytettävät korruption vastaiset menettelytavat)⁷. Standardi tulisi kehittää sidosryhmäyhteistyön kautta.

Oikeussuojan toteutumisen kannalta ongelmallisia ovat usein monikansallisten yritysten monimutkaiset yhtiörakenteet, joiden avulla ne voivat välttää oikeudelliset riskit ja vastuut ulkomailla toimivien tytäryhtiöidensä ja liikeympäristönsä tekemistä laittomuuksista. Koska yritykset ovat toisistaan muodollisesti erillisiä oikeussubjekteja, on esim. tästä poikkeava yhtiöoikeudellinen vastuun samastaminen Suomessa erittäin poikkeuksellista ja soveltamisalaltaan rajallinen instrumentti. Suojan toteutumisen kannalta onkin keskeistä, että yrityksen omien toimien lisäksi huolellisuusvelvoite ulotetaan kattamaan sen työntekijöiden, tytäryhtiöiden, alihankkijoiden sekä muiden mahdollisten yrityksen edustajien ja toimeksisaajien teot.

Raportointivelvoite

Raportointivelvollisuus on välttämätön yritystoiminnan läpinäkyvyyden, avoimuuden ja vastuullisuuden lisäämiseksi sekä huolellisuusvelvollisuuden toteutumisen seurannassa.

Valtion tehtävä on säätää yrityksille laissa selkeät ja velvoittavat raportointivaatimukset niiden huolellisuusvelvoitteen toimeenpanosta. Raportointivelvoite on kirjattu lainsäädäntöön esimerkiksi Ranskassa ja Tanskassa. Yritykset tulee velvoittaa kattavaan raportointiin yhteiskunnallisista vaikutuksista mukaan lukien ihmisoikeuksiin liittyvät due diligence -käytännöt.

Kyse olisi julkisesta ja säännönmukaisesta raportointivelvollisuudesta, jossa yrityksen tulee kertoa linjauksestaan ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi sekä arvioida toimintansa merkittävät ihmisoikeusriskit ja -vaikutukset maakohtaisesti. Lisäksi olisi raportoitava, mihin toimiin riskien

⁶ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/corporate-social-responsibility/human-rights/index_en.html

⁷ Human Rights Due Diligence: the Role of States (ks. edellä).

minimoinniksi on ryhdytty.

Suomen olisi määritettävä selkeä standardi, jonka mukaan raportointi olisi tehtävä. Vertailukohtana voidaan käyttää esim. kansainvälisen yhteiskunta- ja yritys vastuun raportointistandardi GRI:n (Global Reporting Initiative) uusinta ohjeistoa.

Suositus: Suomen tulee laatia yrityksille sitovat huolellisuusvelvoitteet, jolloin yhtiön vastuu seuraisi due diligence -velvollisuuksien rikkomisesta Suomen lainsäädännön nojalla. Suomen tulee myös säätää yrityksille laissa selkeät raportointivaatimukset huolellisuusvelvoitteen toimeenpanosta. Huolellisuusvelvollisuus on ulotettava koskemaan myös Suomen rajat ylittäviä toimintoja ja yrityksen omien toimien lisäksi sen työntekijöiden, muiden edustajien ja toimeksisaajien teot sekä yrityskonsernin muiden yhtiöiden toimet missä tahansa ne toimivatkin.

Korjaavien toimenpiteiden saatavuus

Globalisaation myötä yritysten toiminta vaikuttaa usein niiden kotivaltion rajojen ulkopuolella. Maailmassa on paljon valtioita, joissa ihmisoikeuksia koskeva lainsäädäntö on puutteellista, lainsäädäntöä ei toimeenpanna tai valtion toiminta on muuten heikentynyt esimerkiksi korruption tai konfliktien takia. Ongelmana ovat usein tilanteet, joissa yritykset harjoittavat liiketoimintaa globaalien etelän maissa, joiden hallitukset eivät halua tai kykene täyttämään kansalaistensa ihmisoikeuksien toteutumisen varmistamiseen tähtäävää suojeluvelvoitettaan. Ihmisoikeuksien suojan kannalta on voitava varmistaa, että kansainvälisesti toimivat suomalaisyritykset kunnioittavat YK:n ihmisoikeussopimuksissa ja ILO:n perussopimuksissa määriteltyjä ihmisoikeuksia myös edellä mainitun kaltaisissa maissa ja tilanteissa Suomen ulkopuolella.

Tämän toteuttamiseen on monia keinoja, sillä ekstraterritoriaalisuuden vaatimusta käytetään jo vakiintuneesti monissa huolellisuusvelvoitevaateissa kuten niiden liittyessä korruptioon, rahanpesuun, kuluttajansuojaan ja suhteessa alihankkijoihin esimerkiksi konfliktimineraalien kaupassa ja ihmiskaupan ehkäisemisessä. Käytännössä Suomen tulisi kartoittaa ja uudistaa lainsäädäntöä koskien muun muassa forumsääntöjä, lainvalintaa, oikeushenkilön rangaistusvastuuta ja osallisuusoppia, kollektiivisia oikeussuojakeinoja, oikeusapua ja todistustaakkaa. Apuna tässä voi käyttää kansainvälisen oikeuden asiantuntijoista koostuva tutkijatiimin suosituksia.⁸

Suositus: Suomen olisi varmistettava täällä kotipaikkaansa pitävien yritysten vastuun toteutuminen viime kädessä siten, että ihmisoikeusloukkausten uhreilla olisi pääsy tehokkaiisiin oikeuskeinoihin erityisesti niissä (säätely- ja hallintoaukko)tilanteissa, joissa suomalaiset yritykset syyllistyvät ihmisoikeusloukkauksiin ulkomailla. Ensisijaisesti Suomen tulee kehittää juridista oikeussuojaa tuomioistuimissa. Tämä käsittää a) rikosoikeudelliset b) siviilioikeudelliset ja c) hallinto-oikeudelliset keinot.

Valtion ylläpitämät muut kuin oikeudelliset valitusmekanismit

Niin sanottu Pöyry-tapaus paljasti monia Suomen OECD Contact pointin ja sen neuvoa-antavan elimen Yhteiskunta ja yritys vastuun neuvottelukunnan heikkouksia ja puutteita oikeussuojan saatavuuden kannalta. Valituksen kohteena ollutta Pöyryn toimintaa ei tutkittu kunnolla: Pöyryn due diligence -prosesseja ei esimerkiksi lainkaan arvioitu. Finnwatch jätti näin ollen Yhva:n

⁸ International Corporate Accountability Roundtablen (ICAR), COREn, ja European Coalition for Corporate Justicen (ECCJ) perustamassa hankkeessa kansainvälisen oikeuden asiantuntijoista koostuva tutkijatiimi on identifioinut ja analysoinut oikeuksiin pääsyn oikeudellisia ja käytännön esteitä Kanadassa, viidessä Euroopan maassa sekä USA:ssa sekä laatinut valtioille konkreettiset suositukset: The Third Pillar: Access to Judicial Remedies for Human Rights Violations by Transnational Business: <http://accountabilityroundtable.org/analysis/the-third-pillar-access-to-judicial-remedies-for-human-rights-violations-by-transnational-business/>

päätökseen eriävän mielipiteen ja WWF ilmoitti jäävänsä pois neuvottelukunnasta avoimuuden puutteesta johtuvien haasteiden vuoksi.

Suositus: OECD-valitusten tutkimiseen on osoitettava riittävät resurssit. Pöyry-tapauksesta saadut kokemukset on evaluoitava (Ruggien periaatteiden kohta 31. tarjoaa tähän kriteeristön. Evaluaatiolla on varmistettava, että valitusprosessissa kohdellaan jatkossa tasapuolisesti niin valittajia kuin valituksen kohdetta ja että prosessi on mahdollisimman avoin) ja käytäntöjä kehitettävä tämän pohjalta.

JOHDONMUKAISUUS KAIKILLA POLITIIKAN ALOILLA

Suomen tulee edistää UNGP:n toimeenpanoa johdonmukaisesti kaikilla politiikan aloilla ja poikkihallinnollisesti. Johdonmukaisuuden toteutumista tulee arvioida säännöllisesti, esimerkiksi ulkoministeriön eduskunnalle laatiman johdonmukaisuusselonteon yhteydessä.

Yritysvastuu kansainvälisellä tasolla

Suomen tulisi ajaa YK:ssa kansainvälisiä, sitovia sääntöjä yritysvastuusta toimeenpanomekanismeineen. Tällä hetkellä YK:n ihmisoikeusneuvosto kartoittaa mahdollisuutta kansainväliselle *Business and Human Rights* -sopimukselle. Suomen tulisi tukea aktiivisesti tätä työtä.

Valtio-omisteiset yhtiöt

Valtio-omisteisten yhtiöiden erityisvastuu ihmisoikeuksista tulee huomioida omistajapolitiikkaa koskevissa linjauksissa. Valtio-omisteisilta yrityksiltä tulee edellyttää ihmisoikeusriskien arviointia ja riskeistä raportointia. Nykyinen raportointimekanismi tulee arvioida ihmisoikeusnäkökulmasta. Valtion tulee ottaa käyttöön erillinen valitusmekanismi valtio-omisteisten yritysten ihmisoikeusloukkauksien ilmiantamiseksi. Valtion sijoitusyhtiö Solidiumin yritysvastuuperiaatteiden⁹ lähtökohta tulee muuttaa vastaamaan Ruggien periaatteita. Tällä hetkellä riski määritellään Solidiumin toiminnassa taloudellisesta näkökulmasta, mutta myös ei-taloudellisesti merkittävät ihmisoikeusriskit valtio-omisteisten yritysten toiminnassa tulee arvioida ja niihin tulee puuttua.

Julkiset hankinnat

Sosiaalisen vastuun kriteerien käyttö kilpailutuksessa (esimerkiksi selvitykset ILO:n perussopimusten noudattamisesta tavarahankinnoissa) tulee säätää pakolliseksi hankintalakia uudistettaessa päivitetyn EU-direktiivin pohjalta. Julkisille hankkijoille tulee asettaa myös vaatimukset asetettujen sosiaalisten kriteerien valvonnasta sopimuskauden aikana. Valvontaan liittyen julkisten hankkijoiden yhteistyötä tulee kehittää (esimerkiksi Malmön kaupungin mallin mukaisesti). Valvontayhteistyötä tulisi Suomessa kehittää esimerkiksi valtion omistaman hankintayhtiö Hanselin koordinoimana.

Suomen tulee tehdä erillinen valtioneuvoston periaatepäätös sosiaalisesti vastuullisista hankinnoista ja asettaa niille numeerisia tavoitteita vastaavalla tavalla kuin mitä on asetettu ekologisesti kestävästä hankinnoista.

Työ- ja elinkeinoministeriön tulee lisätä resursseja kuntien sosiaalisesti vastuullisia hankintoja koskevaan neuvontaan: Motiva tulee resursoida antamaan neuvontaa myös sosiaalisesti kestävästä hankinnoista. Myös Kuntaliiton julkisten hankintojen neuvontayksikön tulee aktiivisesti tarjota kunnille tietoa vastuullisista hankinnoista.

Sosiaalinen kestävyys tulee huomioida kaikissa valtion omissa hankinnoissa jo ennen hankintalain uudistamista.

⁹ Solidium: <http://www.solidium.fi/solidium/yritysvastuu>

Valtion myöntämät tuet

Valtion tulee varmistaa ihmisoikeuksien toteutuminen niiden yritysten toiminnassa, joita se resurssoi tai joiden kautta se sijoittaa julkisia varoja (esim. Finnfund, Finnvera, eläkerahastot). Julkisen rahoituksen myöntämisen ehdoksi on asetettava ihmisoikeuksien kunnioittaminen vaatimalla yrityksii esittämään tiedot huolellisuusvelvoite-käytännöistään. Tulee myös varmistaa, että rahoitettujen yritysten toimintaa koskee UNGP III pilarin mukaiset valitusmekanismit. Lisäksi rahoitusta antavien instituutioiden on tarjottava palveluja ja koulutusta ihmisoikeusriskien arviointiin ja riskien minimoimiseen.

Kauppa- ja investointipolitiikka

Suomen tulee edistää UNGP:n toimeenpanoa johdonmukaisesti investointi- ja kauppasopimuksissa, pakotepolitiikassa ja vienninedistämisessä.

Suomen tulisi aina nostaa ihmisoikeuksien toteutuminen esille kolmannen maan kanssa vienninedistämisessä ja kauppa- ja investointisopimukseen liittyvissä neuvotteluissa. Suomen tulisi vaatia Euroopan komissiota toimimaan näin vastaavissa neuvotteluissa, joita se hoitaa Suomen puolesta. Myös Everything but Arms (EBA) -ohjelmassa tulisi huomioida ihmisoikeusriskit. Esimerkiksi Kambodzassa EBA-tullietuuksia saavia yrityksiä on syytetty maakaappauksista.

Suomen tulee edistää sitä, että ihmisoikeuskysymykset on huomioitu erillislausekkeena kaikissa EU:n kauppa- ja investointisopimuksissa ja että niiden toteutumista seurataan myös sopimusten solmimisen jälkeen. Investointisuoja- ja ihmisoikeussuojalausekkeiden välistä suhdetta tulee selkeyttää.

Ulkoministeriön on laadittava merkintäohjeisto Israelin ja Marokon siirtokunnista tuleville tuotteille tai otettava käyttöön EU-tasolla laadittu merkintäohjeisto.

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifiointi

Suomen tulisi ratifioida viipymättä alkuperäiskansojen ja vammaisten ihmisoikeuksia koskevat sopimukset sekä siirtotyöntekijöitä ja heidän perheidensä suojelua koskeva YK:n yleissopimus.

MUUT SUOSITUKSET

Hallinnon vastuu tiedottamisesta

Yrityksille on tarjottava koulutusta yritysvastuukysymyksistä. Lisäksi keskeisten virkamiesten systemaattinen koulutus yritysvastuukysymyksiin on tärkeää, myös Suomen lähetystöissä. Team Finland -verkoston toiminnassa on huomioitava yritysvastuu ja ihmisoikeudet entistä vahvemmin. Suomen lähetystöjen ja työ- ja elinkeinoministeriön rahoituksella toimivan Finpron on neuvottava yrityksiä toimintamaidensa ihmisoikeusriskeistä. Eri ministeriöiden välistä yhteistyötä on tiivistettävä.

Lisäksi olisi tuotettava erityistä materiaalia kiistanalaisimpien yritysvastuukysymysten ratkaisemiseksi. Tällaisia ovat esimerkiksi kysymys elämiseen riittävästä palkasta riskimaissa sekä ammatillisen järjestäytymisen varmistaminen maissa, joissa ei ole ratifioitu vapaata järjestäytymistä ja kollektiivista sopimista koskevia ILO:n perussopimuksia.

Resurssit

Resursseja OECD contact pointin toiminnalle ja työ- ja elinkeinoministeriön yritysvastuutyötä tekeville osastoille on lisättävä, jotta ne kykenevät vastaamaan Suomen nykyisistä sitoumuksista OECD:n monikansallisten yritysten toimintaohjeen toimeenpanossa sekä UNGP toimeenpanosuunnitelman koordinoinnista.

Myös järjestöjen työtä yritysvastuun toteutumiseksi on tuettava. Useissa muissa Euroopan maissa

(esimerkiksi Ruotsissa ja Hollannissa) järjestöjen yritys vastuututkimusta ja tiedotustyötä tuetaan merkittävästi julkisista varoista. Järjestöjen tekemä työ ylläpitää yhteiskunnallista yritys vastuukeskustelua ja lisää vuoropuhelua yritysten ja järjestöjen välillä. Järjestöjen tekemä tutkimus- ja tiedotustyö täydentää yritysten huolellisuusvelvoitteita ja edistää avoimuutta.

UNGP:n periaatteiden toimeenpanosuunnitelman seuranta

Kansalliseen toimeenpanosuunnitelmaan tulisi lisätä ajallisesti määritelty tarkastuslauseke, jonka perusteella tavoitteiden toteutuminen arvioitaisiin seuraavalla hallituskaudella. Hallituksen tulisi raportoida eduskunnalle UNGP:n toimeenpanemiseksi tehdyistä toimenpiteistä.

Tähän lausuntoon yhtyvät:

Finnwatch

Kepa

Ihmisoikeusliitto

Kehys

Eettisen kaupan puolesta - Eetti

Kirkon Ulkomaanapu

Solidaarisuus

Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus - SASK